

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA INKLYUZIV ТА'ЛИМ TIZIMINI JORIY ETISH VA UNGA E'TIBOR

Kuchkarova Munira Yuldashboyevna

Andijon viloyati Buloqboshi tumani 15-son DMTT direktori

Annotatsiya. Maqolada inklyuziv ta'lim rasmiy ta'limda tushunchasi ancha kengroq. Bu ta'limda ko'proq o'qishda, o'rganishda imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlanadi. Inklyuziv ta'lim orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratish, bolalarning sifatli maktabgacha ta'limda qamrovini oshirish, undan teng foydalanish imkoniyatlarini ta'minlash ko'zda tutildi.

Аннотация. В статье понятие инклюзивного образования в формальном образовании гораздо шире. Это образование в основном работает с детьми с ограниченными возможностями обучения. Посредством инклюзивного образования предусматривалось создать условия для всестороннего интеллектуального, нравственного, эстетического и физического развития детей дошкольного возраста, повысить доступность детей к качественному дошкольному образованию, обеспечить равный доступ к нему.

Abstract. In the article, the concept of inclusive education in formal education is much broader. This education mainly works with children with learning disabilities. Through inclusive education, it was envisaged to create conditions for all-round intellectual, moral, aesthetic and physical development of preschool children, increase children's access to quality preschool education, and ensure equal access to it.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maxsus ta'lim, uydagi ta'lim, resurs pedagog, integratsion ta'lim, imkoniyatlar, maktabgacha ta'lim, jismoniy rivojlanish.

Ключевые слова: инклюзивное образование, специальное образование, домашнее образование, ресурсный педагог, интегрированное образование, возможности, дошкольное образование, физическое развитие.

Key words: inclusive education, special education, home education, resource pedagogue, integrated education, opportunities, preschool education, physical development.

Bugungi kunda inklyuziv ta'lim global ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Uning maqsadi — imkoniyati cheklangan bolalar va boshqa guruhlarga teng ta'lim imkoniyatlarini ta'minlash, jamiyatda ijtimoiy tenglikni shakllantirishdir. Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni joriy etish,

imkoniyati cheklangan bolalarni tengdoshlar bilan birgalikda ta'lim jarayoniga jalb etish orqali ularning ijtimoiylashuvi va intellektual rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limning asosiy prinsiplari

- **Barchaga teng imkoniyatlar:** Imkoniyati cheklangan bolalar uchun umumiy guruhlarda qatnashish imkoniyatini yaratish.
- **Moslashtirilgan ta'lim dasturlari:** Maxsus ehtiyojli bolalarning rivojlanish darajasiga mos keladigan individual o'quv dasturlarni ishlab chiqish.
- **Ko'p tarmoqli yondashuv:** Ta'lim muassasalarida pedagoglar, psixologlar, defektologlar va logopedlar birgalikda ishlashi.
- **Insonparvarlik va bag'rikenglik muhitini yaratish:** Guruhda o'zaro hurmat va yordam tamoyillarini shakllantirish.

Shvetsiya dunyodagi eng ilg'or inklyuziv ta'lim tizimlaridan biriga ega bo'lib, barcha bolalarning ta'lim olish huquqini teng ravishda ta'minlash tamoyiliga asoslangan. Ushbu mamlakatda inklyuziv ta'lim jarayoni bolalarning imkoniyatlarini maksimal darajada rivojlantirishga, ularni jamiyatning ajralmas qismiga aylantirishga qaratilgan.

Shvetsiya tajribasidan o'rganish mumkin bo'lgan jihatlar

- **Individual yondashuvni ta'minlash-**Har bir bola uchun moslashtirilgan ta'lim rejasini ishlab chiqish, uning ehtiyojlari va qobiliyatlarini hisobga olish.
- **Malakali kadrlarni tayyorlash-**Pedagoglar va yordamchi mutaxassislar uchun inklyuziv ta'lim bo'yicha maxsus dasturlarni tashkil etish.
- **Resurslarni samarali taqsimlash-**Ta'lim muassasalarini zarur infratuzilma, texnologiya va yordamchi vositalar bilan ta'minlash.
- **Jamiyatni jalb qilish-**Ota-onalar va jamiyatni ta'lim jarayoniga jalb qilish orqali bolalar uchun qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish.

Janubiy Koreyada inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Ushbu mamlakatda imkoniyati cheklangan bolalarni umumiy ta'lim tizimiga integratsiya qilishga katta e'tibor qaratiladi. Koreya hukumati va ta'lim tizimi maxsus ehtiyojli bolalarning ijtimoiy integratsiyasi va ta'lim olish imkoniyatlarini oshirish uchun ko'plab tashabbuslarni amalga oshirgan.

Koreya tajribasidan o'rganish mumkin bo'lgan jihatlar

- **Qonunchilik bazasini kuchaytirish-**Maxsus ehtiyojli bolalarning ta'lim huquqini kafolatlaydigan qonunlarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etish.

- **Raqamli texnologiyalardan foydalanish**-Zamonaviy texnologiyalar va innovatsion vositalardan foydalanish orqali ta'lim jarayonini moslashtirish.
- **Moliyaviy qo'llab-quvvatlash**-Hukumat tomonidan inklyuziv ta'limni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini rivojlantirish.
- **Pedagoglar tayyorlash tizimini takomillashtirish**-Inklyuziv ta'lim sohasida malakali kadrlar tayyorlash dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish.

Inklyuziv ta'limni joriy etish uchun amalga oshirilgan choralar

1. **"Nogironlar Ta'limi to'g'risidagi qonun" (Special Education Act)** 2007-yilda qabul qilingan ushbu qonun nogiron bolalar va boshqa maxsus ehtiyojli bolalarning ta'lim huquqini kafolatlaydi. Qonunga ko'ra:

- ✚ Barcha nogiron bolalar bepul ta'lim olish huquqiga ega.
- ✚ Nogiron bolalar uchun alohida sharoitlar yaratish maktablar zimmasiga yuklatilgan.

2. **"Inson huquqlari to'g'risidagi milliy komissiya" tashabbuslari** Ushbu komissiya maxsus ehtiyojli bolalar uchun ta'lim tizimining samaradorligini oshirishga qaratilgan tashabbuslarni ilgari suradi.

3. **Raqamli texnologiyalardan foydalanish**

- ✚ Koreya maktablari raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish bo'yicha yetakchi hisoblanadi. Nogiron bolalar uchun maxsus ilovalar, multimedia darsliklar va boshqa texnologiyalar keng qo'llaniladi.

Inklyuziv ta'lim bu o'zi nima? INKLYUZIV - (inklyuziya - inglizcha [inclusion] - uyg'unlashish) Hamkorlikdagi ta'lim bo'lib, butun dunyo hamjamiyati tomonidan eng samarali, eng insonparvar ta'lim sifatida tan olingan. Imkoniyati cheklangan bolalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlariga sog'lom tengdoshlari bilan birga ta'lim olishidir. Inklyuziv ta'lim pedagog xodimlar va ota-onalar tomonida ta'lim jarayoniga ijodiy yondashuvni o'zida aks ettiradigan tabiiy jarayon hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim rasmiy ta'lim tushunchasidan ancha kengroq. Bu ta'limda ko'proq o'qishda, o'rganishda imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlanadi. Inklyuziv bog'chada tarbiyachi qanday sifatlarga ega bo'lish kerak? Inklyuziv ta'limda pedagogning kasbiy mahorati bosh omil hisoblanadi.

Inklyuziv ta'limda jarayoni imkoniyati cheklangan bolalarga nima beradi?

- o'z imkoniyatini o'zi uchun kashf etish imkonini beradi
- mustaqil harakatlanish birgalikda, hamkorlikda ishlash imkoniyati orqali yuzaga keladi;
- dunyoqarashi kengayadi, hayotiy tajribasi oshadi;
- o'qishga bo'lgan ehtiyeji va qiziqishlari ortadi;
- o'zini barcha bilan bir xil his qila boshlaydi;
- ilgari sezilmagan imkoniyatlari ochiladi;

➤ yotsirash, yakkalanish kabi xususiyatlari yo‘qoladi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, Inklyuziv ta’lim maktabgacha ta’lim tizimida barqaror rivojlanish va ijtimoiy tenglikni ta’minlashning muhim vositasidir. U barcha bolalarning ta’lim olish huquqini kafolatlab, jamiyatdagi salbiy stereotiplarni bartaraf etishga xizmat qiladi. Ammo bu tizimni muvaffaqiyatli joriy etish uchun davlat siyosati, pedagogik yondashuv va jamiyat madaniyati birgalikda harakat qilishi lozim. Kelajakda inklyuziv ta’limni kengaytirish orqali har bir bolaning imkoniyatlarini ochib berish va ularni jamiyatning faol a’zosi sifatida tarbiyalashga erishish mumkin.

Maktabgacha ta’lim tizimida inklyuziv ta’limning ahamiyati shundaki, imkoniyati cheklangan bolalarni ilk yoshlaridanoq sog‘lom bolalar qatoriga qo‘shib sifatli ta’lim olishini ta’minlagan holda bolada ruhiy va jismoniy hissiyotlarini va haraktlarini rivojlantirishdir. Nuqsoni bor bolalarni har tomonlama tarbiyash orqali ularni ona-Vatanga, tabiatga nisbatan go‘zallikni his etishga, tafakkurini rivojlantirishga, bolalarning talab-ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirova, F., Ibadullayeva, S. N. (2022). Nutq ustida ishlashning tizimli yondashuvlari orqali eshitishida nuqsoni bo‘lgan bolalarni inklyuziv ta’limga tayyorlash. *Pedagogik ta’lim innovatsiyon klasteri*, 1(1), 350-352.
2. Ibadullayeva, S. N., Masaliyeva, S. (2022). Inkluyziv ta’lim sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik tasavvurlarini rivojlantirish omillari. *Inklyuziv ta’lim*, 1(2), 111-113.
3. Qodirova, F., Ibadullayeva, S. N. (2021). Nogironligi bo‘lgan ota-ona qaramogida bo‘lgan yetim bolalarni ijtimoiylashtirishning metodik klasteri. *Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar*, 6(1), 280-286.
4. Sh.N.Ibadullayeva magistrlik dissertasiya “ Ta’lim klasteri asosida inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirishning samarali omillarini aniqlash”2022 y.
5. D.S.Qaxarova “Inklyuziv ta’lim texnologiyasi” o‘quv va metodik qo‘llanma 2014-yil.